
ADVIES

Ontwerp van Richtplan van Aanleg (RPA) “Defensie”

Aanvrager	Minister-President Rudi Vervoort
Aanvraag ontvangen op	06-11-23
Advies aangenomen door de Raad voor het Leefmilieu op	21-11-23

Vooraf

Bij de Raad voor het Leefmilieu (hierna “de Raad”) is een adviesaanvraag aanhangig gemaakt over het ontwerp van Richtplan van Aanleg (hierna “RPA”) “Defensie”, op grond van artikel 30, § 5 van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO). Dit artikel bepaalt dat ontwerpen van richtplannen van aanleg en hun milieueffectenrapporten (MER) voor advies aan bepaalde adviesinstanties – waaronder de Raad – moeten worden voorgelegd. Dit gebeurt terzelfder tijd als het desbetreffend openbaar onderzoek.

Het instrument van het RPA laat toe om in een enkel document de strategische en reglementaire aspecten van de stedelijke ontwikkeling van een specifieke zone te bepalen. In de perimeter van het RPA trekken de reglementaire bepalingen deze van de andere plannen in indien deze tegenstrijdig zijn met de inhoud van het RPA.

De RPA bepalen:

- de bestemmingen (huisvesting, handel, kantoren, enz.) en de oppervlakten;
- de algemene structurering van de openbare ruimten (wegen, openbare ruimten, landschap, enz.);
- de kenmerken van de constructies;
- de organisatie van de mobiliteit en het parkeren.

De perimeter van het ontwerp van RPA “Defensie” strekt zich uit over 90 hectaren, langsheen de Leopold III-laan en op het grondgebied van het Brussels gewest (de gemeenten Evere en Stad Brussel) en van het Vlaamse Gewest (de gemeente Zaventem).

Het ontwerp van RPA “Defensie” streeft naar:

- De waardering en verbinding van de open ruimten van de zone door de ontwikkeling van een intergewestelijk grootstedelijk landschapspark van meer dan 45 hectaren (waarvan 15 hectaren op het Brussels grondgebied);
- De uitbouw van een grootstedelijk netwerk voor actieve mobiliteit, met nieuwe verbindingen tussen de Groene Dreef en trajecten voor het GEN-fietsnetwerk;
- De bouw van een nieuwe duurzame en gemengde wijk langsheen de Leopold III-laan in een kwaliteitsvolle groene omgeving;
- De consolidering en versterking van de economische dynamiek van deze zone die zeer aantrekkelijk is omwille van zijn ligging op de luchthavencorridor.

De betrokken zone ligt gedeeltelijk in het Brussels en gedeeltelijk in het Vlaamse Gewest, wat de samenwerking en coördinatie van de twee gewesten vereist. Een samenwerkingsakkoord tussen beide gewestregeringen moet zorgen voor de coördinatie van het planningsproces en de evaluaties van de impact op het leefmilieu, met inbegrip van de coördinatie van de resultaten van de publieportages en van de openbare onderzoeken van beide gewesten.

Advies

1. Algemene beschouwingen

De Raad staat positief tegenover het interregionaal overleg dat in het kader van de opstelling van dit RPA heeft plaatsgevonden en zet de Regering ertoe aan om de ingeslagen weg verder te bewandelen want dit is nodig om tot een goede ruimtelijke ordening te komen.

De Raad verwelkomt dat dit ontwerp van RPA heel wat voorschriften bevat die de kwaliteit van het leefmilieu in het algemeen bevorderen: het feit dat er onder beplante zones geen nutsleidingen zullen mogen worden aangelegd, het aanzienlijk volume van ruimten die ontoegankelijk zijn voor het autoverkeer, de hoge graad van doorlaatbaarheid, enz.

De Raad merkt op dat de gebouwen in het centrale gedeelte van de nieuwe woonwijk die wordt ontwikkeld (met lagere hoogten dan de omgeving) dreigen ingesloten te zijn. Gelet op de toegepaste hoek (45°) voor de berekeningen dreigt er zich tijdens de winterperiode tevens een aanzienlijke beschaduwing voor te doen over de lagere gebouwen in het centrale gedeelte: vanwege de breedtegraad van Brussel (50,8 graden noorderbreedte) bereikt de zon alleen een grotere hoogte van 45° tussen april en september, en alleen tijdens de centrale uren van de dag. Zelfs op de zonnewende van juni, die overeenkomt met de hoogste zonneshoogte, is de zon alleen boven 45° tussen 9 uur 's ochtends en 15 uur (zonnetijd). Op elk ander moment van het jaar bevindt de zon zich op een hoogte van minder dan 45°, wat resulteert in een aanzienlijke beschaduwing van de omliggende gebouwen, en met name op straatniveau (in december bereikt de zon in Brussel slechts een maximale hoogte van 16°).

De Raad vestigt de aandacht op het feit dat specifieke afwateringsvereisten, zowel voor afvalwater als voor regenwater, moeten worden bestudeerd zodra er concrete projecten zijn. De Leopold III-laan voor de NAVO heeft bijvoorbeeld alleen een regenwaternet en geen afvalwaternet. Met dit in het achterhoofd verwelkomt **de Raad** de doelstelling om 80% doorlaatbare grond te bereiken en van 0% regenwaterlozing in afvalwater. Een hoge graad van doorlaatbaarheid zou immers een geïntegreerd beheer van regenwater mogelijk moeten maken.

De Raad is verbaasd dat het RPA geen melding maakt van duidelijke doelstellingen op het vlak van collectieve uitrustingen. Bovendien bevatten de documenten, die aan het openbaar onderzoek zijn onderworpen, noch een studie van de behoeften in dit gebied op basis van de huidige bewoners, noch prognoses van toekomstige behoeften als gevolg van de nieuwe woonwijk. Zo vermeldt het ontwerp van RPA dat fietsparkeerplaatsen flexibel kunnen worden ontwikkeld op basis van de mobiliteitsstromen. Volgens **de Raad** moet er vanaf het begin een groot aantal beveiligde fietsparkeerplaatsen worden voorzien, zodat de stroom van het fietsverkeer zich kan ontwikkelen vanaf de eerste bewoning van de nieuw te bouwen wijk. **De Raad** vraagt ook dat het ontwerp van RPA voldoende toegankelijke toiletten en waterfonteinen voorziet.

De Raad betreurt het dat de berekeningen van de luchtkwaliteit zijn uitgevoerd met verouderde modellen, dit als gevolg van de tijdsdruk. Hoewel het negatieve effect op de luchtkwaliteit naar schatting minimaal zal zijn, kan het er toch toe leiden dat de huidige normen op verschillende locaties worden overschreden. Binnenkort worden nieuwe richtlijnen opgesteld die in ieder geval strenger

zullen zijn dan de huidige normen. Het opstellen van dit RPA biedt daarom de gelegenheid om hier nu al rekening mee te houden.

2. Bijzondere beschouwingen

2.1. Aanleg en gezondheid van natuurruimten

Talrijke zones zijn onder verschillende vormen als groene ruimten aangewezen: parken, bossen, begraafplaatsen, enz. **De Raad** wijst erop dat deze groene ruimten niet noodzakelijk altijd extra bescherming krijgen. Sommige delen moeten in het RPA specifieke bescherming krijgen.

Hoewel de aanleg van nieuwe groene ruimten op zo'n grote schaal welkom is, vestigt **de Raad** de aandacht op het feit dat het paradoxaal kan lijken om deze in reeds bebouwde gebieden aan te leggen. Een strategie op gewestelijke (of zelfs metropolitaanse) schaal voor het behoud en de aanleg van groene ruimten, het stimuleren van de ontwikkeling ervan waar deze reeds bestaan (en al een interessante biologische waarde hebben) en het aanmoedigen van de omschakeling van bebouwde gebieden is bovendien essentieel.

De Raad merkt op dat de nadruk wordt gelegd op het creëren van beboste gebieden waar nu een heggenlandschap is. **De Raad** plaatst echter vraagtekens bij de logica van deze keuze: het Gewest heeft geen tekort aan beboste gebieden, maar heeft weinig heggenlandschappen. Vanuit het oogpunt van de landschappelijke diversiteit zou het dus zinvol kunnen zijn om het heggenlandschappelijk aspect te ontwikkelen.

De Raad vestigt de aandacht op de biodiversiteit op begraafplaatsen. Het is belangrijk erop te wijzen dat er een polariteit van bestuiverssoorten bestaat; het RPA moet hier bijzondere aandacht aan besteden.

De Raad vestigt ook de aandacht van de Regering op de noodzaak om zich ervan te verzekeren dat de bodem niet is vervuild, vooral als deze wordt gebruikt voor de ontwikkeling van stadslandbouw.

2.2. Geluidscomfort van de toekomstige bewoners

De Raad vraagt zich af hoe het zit met het geluidscomfort voor de bewoners van de zone omwille van de nabijheid van de luchthaven: de niet-technische samenvatting van het MER (p. 42/604) geeft aan dat het gebruik van buitenruimtes verstoord zal worden door geluidsoverlast. Het verbaast **de Raad** dat de overheid ervan lijkt uit te gaan dat deze hinder zal verminderd zijn tegen de tijd dat de woningen in gebruik worden genomen (2030), zonder hiervoor garanties te kunnen bieden.

Bovendien zijn er normen vastgesteld voor bouwmaterialen die de impact van lawaai in woningen moeten verminderen. Deze normen zullen waarschijnlijk de bouwkosten opdrijven en uiteindelijk ook de woningprijzen. Zullen deze duurdere woningen kopers vinden in een gebied waar de

geluidsomgeving ongeschikt is voor de ontwikkeling van woningbouw¹ en waar de gebruikte dure materialen niets zullen kunnen doen om het lawaai te verminderen zodra de ramen openstaan?

De Raad plaatst ook vraagtekens bij de toepassing van deze normen op de collectieve openluchtuitrustingen.

2.3. Nefaste kalender voor de burgerdemocratie

De analyse van een RPA is een tijdrovend proces dat een gedetailleerd begrip van het gebied vereist. Hiervoor moeten talloze kaarten en honderden pagina's aan documenten worden ontleed. In totaal beslaat het RPA Defensie 1.182 pagina's, nog afgezien van het heen en weer geloop tussen de essentiële documenten in het Nederlands en het Frans, om te controleren of de versies overeenstemmen. Het is onderworpen aan een openbaar onderzoek van 20 oktober tot 22 december 2023. Voor het RPA Max zijn er 1 032 pagina's en 9 kaarten die tussen 16 oktober en 19 december moeten worden ingezien. Er wordt dus gevraagd om 2 214 pagina's en kaarten te lezen in twee overlappende periodes, in totaal 66 dagen.

De Raad merkt op dat een openbaar onderzoek voor RPA van dergelijke omvang een belemmering vormt voor een effectieve behandeling van de dossiers. Hetzelfde geldt voor de burgerparticipatie en het georganiseerde middenveld: **de Raad** moet vaststellen dat dit geen inclusief proces is waarbij personen, die zich interesseren voor de toekomst van hun stad, de nodige tijd krijgen. Het lezen van deze documenten neemt heel wat tijd in beslag, naast andere professionele en privéverplichtingen van de leden van de Raad, het georganiseerde middenveld en de burgers.

De Raad merkt op dat de aanwezige verenigingen tijdens de participatieworkshops over de toekomst van het BWRO hadden gevraagd om een formeel verbod om twee RPA tegelijkertijd aan een openbaar onderzoek te onderwerpen en dat zij dit verzoek uitdrukkelijk hadden gericht aan het bestuur dat voor de RPA bevoegd is. **De Raad** sluit zich aan bij dit verzoek om een einde te maken aan gelijktijdige openbare onderzoeken voor RPA, en vraagt dan ook aan de Regering om aan te geven of zij bereid is in deze richting te gaan. **De Raad** betreurt dat tot op heden geen gehoor is gegeven aan dit verzoek en dat de RPA, die momenteel bij haar worden ingediend, zich bijna dag op dag overlappen wat betreft hun openbaar onderzoek (RPA Defensie en RPA Max).

Hoewel het positief is dat er informatiesessies worden georganiseerd onder de vorm van een "informatiepunt" in elke wijk, betreurt de Raad dat er geen gezamenlijke presentatie- en discussiebijeenkomst deel uitmaakt van de georganiseerde participatie. Het is één ding om specifieke vragen te kunnen stellen aan een projectmanager, het is iets heel anders om een collectieve discussie bij te wonen waar iedereen alle standpunten hoort. **De Raad** is van mening dat informatiesessies gepaard moeten gaan met een collectief discussiemoment, bij voorkeur 's avonds om tegemoet te komen aan bewoners die overdag werken.

In het geval van deze twee RPA, die gezamenlijk zijn onderworpen aan een openbaar onderzoek, komt de deadline voor het uitbrengen van een advies door de Raad voor het Leefmilieu vóór het

¹ Het MER bepaalt immers: "De geluidsbelasting ervan is uniform in het plangebied en de WHO-advieswaarden worden er overschreden met minstens 10 dB(A), zowel voor de hinder gewogen parameter Lden, het maximaal geluidsniveau t.a.v. ontwaakreacties, als voor de slaapverstoringparameter Lnight. Op basis van de geluidsgegevens is het terrein in zijn huidige staat niet geschikt voor woningbouw. Het geluid zou moeten worden teruggebracht tot minder dan 55 dB(A) Lden om woningbouw (zij het met geluidsisolatie) te overwegen die de bewoners ten volle ten goede zou komen." (blz. 156, MER, deel 2 (of 381/604)).

"informatiepunt" waarop men vragen kan stellen aan de projectmanager. **De Raad** vraagt dat de Regering rekening zou houden met deze termijnen bij het organiseren van informatie- en participatiemomenten.
